

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

V. M. TŠHIKVADZE

VÕITLUS
SPEKULATSIOONIGA

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Kohtuorganid on viimasel ajal täienenud uute kohtutegelastega, kel puudub veel vajalik vilumus kohtutöös.

Need seltsimehed vajavad igapäevast praktilist abi.

„Rahvakohtuniku ja Rahvakaasistuja Bibliotegi“ on ülesandeks täita lünka populaar-juriidilises kirjanduses. Biblioteek koosneb annetest, mis käsitlevad üksikuid küsimusi kriminaal-, tsiviil-, kohtu- ja teistest õiguse harudest.

A-11726 III

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

V. M. TŠHIKVADZE

VÕITLUS SPEKULATSIOONIGA

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Tõlgitud teose järgi: В. М. Чхиквадзе: «Борьба со спекуляцией».

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
24524

 Vastutav toimetaja H. Kadari. Tehniline toimetaja J. Ots. Korrektor M. Kindlam. Trükikoja tellimise nr. 25. MB 3562. Ladumisele antud 5. II 1941. Trükkimisele antud 28. II 1941. Laotihedus trpg. 25 459. Trükipoognaid 2,5. Autoripoognaid 1,6. Paberi formaat 73 × 103. 1/32. Trükiarv 3100. Trükitud Natsionaliseeritud „Noor-Eesti“ trükikojas 1941, Tartu, Kastani 38.
Hind 1 rbl. 30 kop.

В. М. Чхиквадзе: «Борьба со спекуляцией». На эстонском языке. Эгосиздат «Научная Литература», Тарту.

I peatükk.

SPEKULATSIOONIGA VÕITLEMISE ÜLESANDED.

1. Sissejuhatus.

Partei peajoone täielise võidu tulemusena teostus NSVL-s sotsialism. Kogu rahvamajanduses toimub tootmisjõudude tormiline areng, tööstuse ja põllunduse tehnilise ülesehituse lõpuleviimine. Ekspluateerivate klasside jäänused on lõplikult likvideeritud, on kaotatud kehvus ja töötaolek, töötava rahva ainelis-kultuuriline olukord tõuseb pidevalt.

Nendel sotsialismi maailma-ajalooliste võitude tulemustel meie maal oli oluline tähtsus sotsialistliku kaubanduse pidevale arengule.

Kahe viisaastaku kestel saavutasime otsustavat edu nõukogude kaubanduse arengu alal. „Kogu kaubakäive on nüüd riigi, kooperatsiooni ja kolhooside käes. On tekkinud ja arenenud uus, nõukogude kaubandus, kaubandus ilma spekulandideta, kaubandus ilma kapitalistideta“ (Stalin, aruanne VIII erakorralisel Nõukogude Üleliidulisel kongressil, 1938. a., lk. 7).

Spekulatsioon ei ole kokkukõlas nõukogude kaubanduse põhimõtetega. Nõukogude riik peab karmi võitlust

spekulatsiooni vastu, sest see on ohtlikem rünne nõukogude kaubandusele.

Kodanlikes maades on spekulatsioon lahutamatu seotud kogu kapitalistliku majandussüsteemiga. Kodanliku riigi tingimustes on spekulatsioon kodanlusele üheks kasulikemaks töötava rahva ekspluateerimise viisiks. Seepärast kodanlikud riigid ei pea ega või pidada tõelist võitlust spekulatsiooni vastu.

Spekulatsiooni majanduslikuks aluseks on kapitalism. „...spekulatsiooni majanduslikuks aluseks on väikeomanduslik... ja eramajanduslik kapitalism, millel on iga väikekodanlase näol oma agent“ (Lenin, XXII k., lk. 514).

Hävitanud kapitalismi ja seadnud sisse sotsialistliku majandussüsteemi, hävitas NSVL töölisklass sellesamaga ka spekulatsiooni aluse. Arenes uus, nõukogude sotsialistlik kaubandus, mille majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandus. Kuid hoolimata sotsialistliku kaubanduse jagamatust valitsemisest tuleb veel ilmsiks üksikuid spekulatsiooni-nähtusi.

Spekulandid on niisugused inimesed, kes ise ei tööta ja tahavad saada kasu töötajate arvel. Seepärast on võitlus spekulatsiooniga ühtlasi võitlus logelemise ja parasitismi vastu, võitlus nende vastu, kel ei ole asja sotsialistliku riigi huvidega, kes tahavad kiskuda endile töötajate kulul võimalikult rohkem.

Lenin nimetas spekulante töötajate vaenlasteks: „Spekulant, kaubanduse marodöör, monopoli õõnestaja — see on meie tähtsaim „seesmine vaenlane“, nõukogude võimu majanduslike vahendite vaenlane“ (Lenin, XXII k., lk. 514).

Arvestades spekulatsiooni ohtu sotsialistlikule

ülesehitustööle, nõudis Lenin spekulantide halastamatut jälitamist. Lenin pidas tarvilikuks „organiseerida suurt „ristisõda“ viljaspekulantide, kulakute, külakurnajate, desorganiseerijate, altkäemaksuvõtjate vastu, suurt „ristisõda“ valjema riigikorra rikkujate vastu...“ (Lenin, XXIII k., lk. 29).

Terves reas NSVL linnades on viimasel ajal paljastatud mitte vähe spekulante, kes tegelesid tööstuskaupade, nagu manufaktuuri, jalanõude, rõivaste jne. ülesostuga (peamiselt riiklikes ja koöperatiivsetes kauplustes) ja nende edasimüügiga kõrgema hinna eest.

Töölise ja teenistujate töötasu vääramatutõus aasta-aastalt ja kolhoosnike sissetulekute kasv suurendavad järjest nõudmist laialt-tarvitatavate kaupade järele. See nõudmine on niihästi linnas kui ka maal nii suur, et laialt-tarvitatavate kaupade tootmise mahu pidevast kasvamisest hoolimata ei saa tarbijate nõudmist alati täielikult rahuldada. Spekulandid kasutavad seda, ostavad kauplustes kaupu riiklike hindadega ja müüvad neid edasi mitu korda kallimalt.

Spekulatsiooni iseärasuseks on nüüdsetel tingimustel see, et spekulandid kasutavad kõige keerukamaid võtteid, nad on erakordselt leidlikud ja maskeerivad endid osavalt, üksikuil kohtu, prokuratuuri ja uurimise alal töötajail ei ole alati küllalt oskust spekulandi tõelist nägu paljastada ja kõiki tema mahhinatsioonid avastada. Selle töötajate liigi kohta käivad Lenini sõnad: „Otsustavust on meil küllalt, ei ole aga oskust küllalt ruttu kinni püüda küllaldast arvu spekulante, marodööre, kapitaliste — nõukogude korralduste rikkujaid“ (Lenin, XXII k., lk. 520—521).

Spekulandid kasutavad kauplevates organisatsioonides vahel juhtuvaid puudusi. Kutselised spekulandid, deklasseerunud ollused, loodrid, kes tootluses ei taha töötada, mõtlevad välja osavaid võtteid, et suuremal hulgal omandada turule lastavaid tooteid edasimüümiseks isikliku rikastumise sihiga. Sageli tegutsevad spekulandid vari-isikute kaudu, kuna nad ise jälitamisest osavasti kõrvale hoiduvad. Tihti asuvad spekulandid tööle nõukogude asutistesse ja ettevõtetesse, et oma spekulatiivset tegevust varjata.

Tuleb kõige valvsusega, kõige järeleandmatusega paljastada tõelisi spekulante, kui osavasti nad endid maskeerisidki. Ei saa unustada, et tihti tegutsevad spekulandid organiseeritult, jaotades omavahel kaupade ostu ja edasimüüki. Ei ole haruldased juhtumid, kus spekulatiivsete hindadega edasimüüdavate kaupade müügi-„töö“ viiakse koju, kaupu saadetakse edasi postiga, et kaaslased ja sugulased need teistes kohtades ära müüksid, alaealised spekulatsioonisse kaasa tõmmatakse jne.

Tuleb eriti tõsist tähelepanu pöörata spekulatsiooni allikatele ja paljastada spekulantide ühendust kauplevate organisatsioonidega. Kohtupraktika näitab, et niisuguseid ühendusi spekulantide ja üksikute töötajate, kiskurite vahel esineb meie kaubandusvõrgus kaunis sageli. Niisuguste ühenduste läbi saavad spekulandid tihti õigeaegselt teada kaupade saabumisest kauplustesse ja nad korraldavad oma agentuuri kaupade hulgaliseks kokkuostuks. On teada juhtumeid, kus spekulantidel on leitud korterist nii suur hulk laialt-tarvitatavaid kaupu (jalanõusid, üleriiete kuponge, manufaktuuri jne.), mida hinnatakse mitmekümnele tuhandele rublale.

Spekulante tuleb osavalt paljastada ja neid otsustavalt välja juurida nagu isikuid, kes desorganiseerivad nõukogude kaubandust ja õõnestavad meie sotsialistliku kodumaa heaolu.

2. Nõukogude kriminaalseadusandlus võitluses spekulatsiooniga.

Spekulatsioon oli sotsialistlikule riigile alati ohtlikuks kuriteoks. Seepärast osutas nõukogude võim võitlusele spekulatsiooni vastu tõsist tähelepanu juba Suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni esimestest päevadest alates.

Spekulatsiooni eriline oht sundis nõukogude võimu andma rea eriseadusi selle kuriteo vastu võitlemiseks.

Nii pani RKN poolt 15. novembril 1917. a. välja kuulutatud dekreet „Võitlusest spekulatsiooni vastu“ (VSKK 1917. a., nr. 3, art. 33) Sõjalis-revolutsioonilise Komiteele ette võtta tarvitusele kõige valjemad abinõud spekulantide väljajuurimiseks, kes tuli võtta Sõjalis-revolutsioonilise Komitee erikorraldustega viivitamatult vahi alla ja Kroonlinna vanglatesse paigutada kuni nende asja andmiseni sõjalis-revolutsioonilise kohtu alla.

1918. a. juulis antud dekreet „Spekulatsiooni kohta“ (VSKK 1918. a., nr. 54, art. 605), millele kirjutas alla Lenin, sisaldas 12 täpset kuritegude koosseisu, märkides ühtlasi ära spekulatsiooni eest määratavad karistused.

Üleminek rahulikule tööle rahvamajanduse uuesti

ülesehitamisel ja erakaubanduse lubamine nepi esimese ajajärgu tingimustes ei tähendanud teatavasti sugugi spekulatsiooniga võitlusest loobumist või selle nõrgendamist. Lubades erakaubandust, lähtusime järgmisest Lenini juhtivast näpunäitest: „tuleb õppida, taotella seda, et riigikapitalism proletariaadlikus riigis ei võiks ega tohiks välja minna raamidest ja tingimustest, mis on määranud talle proletariaat, tingimustest, mis on kasulikud proletariaadile“ (L e n i n, XXVII k., lk. 262).

Piirates erakaupmeeste õigusi ja määrates nendele kindlaks teatud karmid raamid, paljastas nõukogude võim ühtlasi ja jälitas valjult erakaupmehe püüdeid astuda väljapoole nende raamide piiridest.

„... Meie kohus on proletariaadlik ja meie kohus oskab silmas pidada iga üksikut eraettevõtjat, et seadusi ei kirjutataks nende tarvis nii, nagu neid kirjutatakse kodanlikes maades...“, — ütles Lenin oma aruandes nõukogude IX kongressil (L e n i n, XXVII k., lk. 136).

Ühenduses nepi sisseseadmisega nõudis Lenin kõigi spekulatsiooni kohta käivate seaduste läbivaatamist ja ümbertöötamist selles suunas, et karistusi spekulatsiooni eest veelgi kõvendataks. „...Kauplemisvabadus on kapitalism, kapitalism on spekulatsioon, — on naeruväärt selle ees silmi sulgeda.

Mida teha? Kuulutada spekulatsioon karistamatuks?

Ei. Tuleb läbi vaadata ja ümber töötada kõik spekulatsiooni kohta käivad seadused, kuulutades karistatavaks (ja faktiliselt jälitades endisest kolm korda valjemini) igasugust riisumist ja igasugust otsest või kaudset, avalikku või salajast kõrvale-

hoidumist riiklikust kontrollist, järelvalvest, arvestusest“ (Lenin, XXVI k., lk. 344).

See Lenini näpunäide pandi aluseks 1922. ja 1926. a. redaktsiooni kriminaalkoodeksitele, mis sisaldasid eriparagraafe spekulatsiooni vastu võitlemiseks.

Spekulatsiooni väljajuurimise võitluses oli olulise tähtsusega NSVL KTK ja RKN määrus 20. maist 1932. a., mis kirjutas ette „mitte lubada erakaupmeestel kauplusi ja poode avada ja kõigiti välja juurida ülesostjaid ja spekulante, kes püüavad tööliste ja talupoegade kulul kasu saada“.

Tähendatud määruse edasiseks arendamiseks anti 22. augustil 1932. a. uus üleliiduline seadus võitlemiseks spekulatsiooni vastu.

„Pidades silmas,“ öeldakse selles seaduses, „et viimasel ajal on keelust hoolimata saagenud spekulatsioonijuhtumid, eriti massiliselt tarvitatavate kaupade suhtes, kohustavad NSVL KTK ja RKN ÜRP-T-d, prokuratuuriorganeid ja kohaliku võimu organeid tarvitusele võtma abinõusid spekulatsiooni väljajuurimiseks, kohaldades spekulantide ja ülesostjate suhtes kontsentratsioonilaagrisse paigutamist viiest kuni kümne aastani, ilma amnestiaõiguse kohaldamiseta.“

1932. a. 22. augusti seadust „Spekulatsiooni vastu võitlemisest“ ei antud juhuslikult 1932. a. 7. augusti ajaloolise seaduse järel. Sellega toonitatakse katkestamatut sidet spekulatsiooni ja sotsialistliku omandi riisumise vahel.

1932. a. 22. augusti seadus andis spekulatsioonile purustava hoobi. Oma aruandes ÜK(b)P KK ja KKK ühendatud pleenumis jaanuarikuus 1933. a. toonitas

seltsimees Stalin, et „meil on Nõukogude võimu poolt hiljuti antud seadus abinõude kohta spekulatsiooni tõkestamiseks ja spekulantide karistamiseks. Te teate muidugi, et see seadus ei kannata liigse pehmuse all. Te mõistate muidugi, et niisugust seadust ei olnud ega võinud olla nepi esimese ajajärgu tingimustes“ (Leninismi küsimused, 10. trükk, lk. 505).

II peatükk.

SPEKULATSIOONI KOOSSEISU JURIIDILINE ANALÜÜS.

1. Spekulatsiooni määratlus.

VNFSV KrK § 107, mis kordab 1932. a. 22. augusti seadust, määratleb spekulatsiooni järgmiselt: „Era-isikute poolt põllumajandussaaduste ja massiliselt tarvitataivate esemete ülesostmine ja edasimüümine kasusaamise sihil (spekulatsioon)...“

Analoogilise spekulatsiooni määratluse annavad ka teiste liiduvabariikide kriminaalkodeksid.

2. Spekulatsiooni objekt.

Spekulatsiooni-kuriteo objektiks on nõukogude kaubandus ja tarbijate huvid. „Spekulatsioon on olemuselt rünne sotsialistlikule majandussüsteemile,“ on öeldud NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses 31. detsembrist 1938. a. Spekulatsioon viib korratusse nõukogude kaubanduse, takistab selle arengut ja tugevnemist. Teiselt poolt

seisneb spekulatsiooni oht veel selles, et ta toob ras-
kusi laialdaste rahvahulkade katkestamatule varusta-
misele massiliselt tarvitataivate esemetega. Spekuland-
did takistavad nõukogude kodanikke omandamast nen-
dele vajalikke esemeid, nõõrivad neid, tahavad töötava
rahva kulul kasu saada.

Spekulatsiooni objektist tuleb eristada spe-
kulatsiooni aineid. Spekulatsiooni aineteks võivad
VNFSV KrK § 107 täpse näpunäite kohaselt olla
ainult põllumajandussaadused ja massiliselt tarvita-
tavad esemed. Kuid kohtu praktika tunneb juhtumeid,
kus spekulatsiooni aineid tõlgendatakse väga laiolda-
selt. Nii mõistis Tšernigovi oblasti Lossinovi rajooni
rahvakohus 19. detsembril 1938. a. kolm isikut UNSV
KrK § 127 põhjal (spekulatsioon) igäühe viieks aas-
taks vabaduskaotusele selle eest, et tähendatud isi-
kud tegelesid valgete hiirte ja merisigade ostuga kol-
hoosnikult ning nende edasimüügiga mitmesugustele
teaduslikele uurimisinstituutidele. Niisugust kohtu
praktikat ei saa kuidagi õigeks pidada, sest valged
hiired ja merisead ei ole põllumajandussaadused ega
massiliselt tarvitataivate esemed.

Allpool tuuakse NSVL Ülemkohtu määrused, mis
laiendavad KrK § 107 kohaldamist mõnede speku-
latsiooni eri liikidele.

NSVL Ülemkohtu 52. pleenumi määrusega 28. ok-
toobrist 1935. a. seletatakse: „Isikud, kes äriliselt
tegelevad sellega, et ostavad üles obligatsioone oda-
vate hindadega, sihiga müüa neid edasi, tuleb võtta
vastutusele nagu spekulatsiooni eest VNFSV KrK
§ 107 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite
vastavate paragraafide järgi.“

NSVL Ülemkohtu ja NSVL Prokuratuuri direk-

tiivkirjas 29. juunist 1935. a. seletatakse: „Riigi metall-vahetusraha (hõbe-, nikkel-, vask-, pronks-raha) ülesostu äritsemisena tuleb kvalifitseerida VNFSV KrK § 16 ja 107 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide järgi. Juhtudel, kui ülesost ei kandnud äritsemise iseloomu, ei olnud eriti ulatuslik ja teistel süüdi pehmendavatel asjaoludel võib kohus kohaldada analoogiliselt VNFSV KrK § 105 või teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavaid paragraafe.“

VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrusega 3. maist 1936. a. märgitakse, et uimastavate ainete (kokaiini, morfiumi, oopiumi jne.) ülesostu ja edasimüüki kasusaamise sihiga tuleb kvalifitseerida Vene NFSV KrK § 107 järgi.

NSVL Prokuratuuri ringkirjaga 14. augustist 1935. a. seletatakse: „Õpikute süstemaatilise edasimüümise juhtudel spekulatiivsete hindadega tuleb kohaldada eraisikute suhtes VNFSV KrK § 107 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavaid paragraafe.“

3. Spekulandi kuriteoline tegevus.

Spekulandi kuriteoline tegevus avaldub põllumajandussaaduste või massiliselt tarvitataivate esemete ülesostus ja edasimüügis kasusaamise sihiga.

Ülesostu all tuleb mõista korduvat ostmist sihiga koguda ühtedesse kättesse tunduvat kaupade hulka. Edasimüügi all tuleb mõista korduva kaupade müügi juhtumeid kasusaamise sihiga.

Seepärast, et kvalifitseerida ühte või teist tegevust spekulatsioonina, on kõigepealt tarvis ülesostu ja edasimüügi olemasolu. Aga kui edasimüük faktiliselt ei toimunud (näiteks seetõttu, et ülesostja võeti kinni või ei jõudnud kaupu edasi müüa), siis on tegevuse kvalifitseerimiseks VNFSV KrK § 107 järgi küllalt, kui tehakse kindlaks, et ülesost toimus edasimüügi sihiga.

Küsimuse niisugune lahendamine vastab täielikult nõukogude kriminaalõiguse põhimõtetele, mis loeb karistatavaks mitte ainult toimepandud kuriteo, vaid ka mingi kuriteo ettevalmistuse ja katse.

NSVL Ülemkohtu pleenum mõistis oma määrusega 31. detsembrist 1938. a. hukka üksikud juhtumid, mis käisid „töötajate vastutusele võtmise kohta kriminaalkorras spekulatsiooniseaduse järgi, ainult selle fakti tõttu, et viimastelt leiti massiliselt tarvitatavoid esemeid suuremal määral kui süüdistatavad uurimisorganite arvamuse järgi vajasid endi ja oma perekonna isiklikuks tarvituseks, kuigi asjas ei olnud kindlaks tehtud, et need esemed või saadused olid muretsetud edasimüümiseks kasusaamise sihiga“ („Sovetskaja Justitsija“ nr. 2, 1939. a., lk. 17).

4. Kurjategija süüdlus.

Spekulatsioon on tahtlik kuritegu. Spekulatsiooni ei saa toime panna ettevaatamatult. Spekulatsioon eeldab otsese tahtluse olemasolu, s. o. teadvust, et pannakse toime spekulatiivsed teod, ja niisuguste tegude toimepanemise soovi. VNFSV KrK § 107 ja teiste liiduvabariikide krimi-

naalkoodeksite vastavad paragraafid nõuavad spekulatiivsete tegude erisihi — kasusaamise — olemasolu.

NSVL Ülemkohtu pleenum seletab oma määruses 31. detsembrist 1938. a.: „Ei tule töotajaid kohtu kätte anda, süüdistades neid spekulatsioonis, nendele kuuluvate põllumajandussaaduste ja massiliselt tarvitavate esemete hoidmise ja müümise eest, kui ei ole tõendatud nende saaduste ja esemete ülesost ja edasimüük kasusaamise sihiga või nende ülesost edasimüügiks sama sihiga.“

5. Spekulatsiooni subjekt.

Spekulatsiooni subjektiks võivad VNFSV KrK § 107 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide täpse juhendi järgi olla ainult eraisikud. Sellest järgneb, et analoogilised teod, mida on toime pannud ametiisikud seoses oma teenistusliku seisundiga, ei moodusta spekulatsiooni koosseisu. Niisugustel juhtumitel tuleb ametiisiku tegevust kvalifitseerida ametialaliseks kuriteoks. Kuid on täiesti võimalik oma teenistuslikku seisundit ärakasutava ametiisiku osavõtt spekulatsioonist, mida sooritavad eraisikud, näiteks astub kaupluse juht spekulantidega ühendusse ja annab viimastele kaupu suurtes partiides edasimüümiseks, saades selle eest tasu kaupade kõrgemate hindade läbi. Neil juhtudel tuleb ametiisikud kriminaalvastutusele võtta VNFSV KrK § 17 ja 107 järgi.

Alaealisi, kes ei ole saanud 16-aastaseks, ei või spekulatsiooni eest kriminaalvastutusele võtta. Alaealiste kihutamist spekulatsioonile või nende kaasa-

tõmbamist spekulatsioonist osavõtule, samuti alaealiste sundimist spekulatsioonile tuleb kvalifitseerida VNFSV KrK § 73² järgi.

Kohtu praktika näitab, et spekulatsiooni eest süüdimõistetute põhihulk koosneb inimestest, kes on ilma kindla kutse ja tegevuseta, loodrid, kes ei taha töötada ja püüavad teiste kulul kasu saada. Suur protsent süüdimõistetuid langeb isikutele, keda on spekulatsiooni või teiste kuritegude eest varem karistatud.

Karistus spekulatsiooni eest. VNFSV KrK § 107 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavad paragraafid näevad ette kriminaalkaristusena spekulatsiooni eest vabaduskaotust mitte alla viie aasta ühes vara täieliku või osalise konfiskeerimisega.

6. Spekulatsioon ja kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumine.

Spekulatsiooniga kõige lähemalt kokkupuutuvaks kuriteoks on eeskirjade rikkumine, mis reguleerivad kaubandust. See kuritegu on ette nähtud VNFSV KrK § 105-s ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavates paragraafides. VNFSV KrK § 105 on suunatud nõukogude kaubanduse seadusliku teostuse kaitsmisele. See paragraaf näeb ette iseseisvat kuriteo liiki, mis spekulatsioonist oluliselt erineb.

Kuriteo üldobjektiks on nõukogude kaubandus, vahetuks objektiks aga — kaubandust reguleerivad eeskirjad.

Kuriteoline tegevus ei avaldu antud kuriteos mitte põllumajandussaaduste ja massiliselt tarvitataivate esemete ülesostus ja edasimüügis kasu-

saamise sihiga, nagu spekulatsioonis, vaid kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumises. VNFSV KrK § 105 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide kohaldamisel ei ole kohus oma otsuses õigustatud piirduma üldise viitega kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumisele, vaid ta peab täpselt märkima, milliseid kaubanduse eeskirju süüdimõistetu nimelt rikkus, kelle poolt need eeskirjad on antud ja milles see rikkumine konkreetselt avaldus.

Erinevalt spekulatsioonist (mida alati pannakse toime ainult otsese tahtlusega) võib kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumist teostada tahtlikult kui ka ettevaatamatult.

Kuriteo subjektiks, mis avaldub kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumises, võib olla niihästi era- kui ka ametiisik. Kui aga kuriteo on toime pannud ametiisik seoses oma teenistusliku seisundiga, siis tuleb süüaluse tegusid kvalifitseerida ametialaliseks kuriteoks.

VNFSV KrK § 105 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide mõtte järgi võib süüdimõistmine nende paragraafide alusel aset leida ainult kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumise korral, kui rikutud eeskirjades ei ole ühtlasi eriliselt märgitud jälitamine administratiivkorras. Kui kaubandust reguleerivates eeskirjades on ette nähtud eeskirjade rikkujale administratiiv-vastutus, siis ei tohi aset leida süüdimõistmine VNFSV KrK § 105 järgi.

Kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumise eest näeb VNFSV KrK § 105 ette paranduslikke töid kuni ühe aastani või rahatrahvi kuni kahe tuhande rublani.

III peatükk.

KOHTU PRAKTIKA SPEKULATSIOONI- ASJADES.

1. Kohtu ülesanne võitluses speku- latsiooniga.

Kohtu praktika näitab, et üldiselt peavad kohtud võitlust spekulatsiooni vastu õigesti, kuid sellest hoolimata näitavad üksikud vead, mida teevad kohtud asjade kvalifitseerimisel VNFSV KrK § 107 järgi ja selle alusel karistuse määramisel, et mõnedel juhtudel kohaldavad kohtuorganid spekulatsiooni vastu võitlemise seadust ebaõigesti.

Üksikute kohtute töö peapuuduseks asjades, mida arutatakse VNFSV KrK § 107 järgi, on lubamatu alahindamine, et spekulatsiooniga tuleb karmilt võidelda.

NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses 31. detsembrist 1938. a. „Kohtu praktikast spekulatsiooni-
asjades“ öeldakse:

„Spekulatsioon on endiselt üks ohtlikemaid kuritegude liike ja ta on oluliselt ründeks sotsialistlikule majandussüsteemile. Mõned kohtud aga alahindavad spekulatsiooniasjade arutamisel karmi võitluse vajadust spekulantide vastu, kes töötavad rahvavaenlastega käsikäes ja püüavad õõnestada nõukogude koõra majanduslikku alust.“

Ainult spekulatsiooni ühiskondliku ohu niisuguse alahindamisega võib seletada juhtumeid, kus kvalifitseeritakse kaubanduse eeskirjade rikkumisena tegusid, mis sisaldavad kõiki spekulatsiooni tunnuseid

(VNFSV KrK § 105 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavad paragraafid).

Nii näiteks mõistis Aasovi—Musta mere krai Pavlovski rajooni rahvakohus kuritahtliku spekulandi K. VNFSV KrK § 105 järgi kolmeks kuuks paranduslikele töödele üldistel alustel. Pärast seda, kui see otsus oma pehmuse tõttu Aasovi—Musta mere krai kohtu kassatsioonikolleegiumi poolt tühistati ettepanekuga kvalifitseerida K. kuritegu VNFSV KrK § 107 järgi, mõistis seesama rahvakohus ta § 107 järgi kuueks kuuks paranduslikele töödele.

Teiselt poolt tuleb spekulatsiooni vastu võitlemise alahindamine ilmsiks selles, et üksikud kohtud teevad tõeliste spekulantide suhtes lubamatult pehmeid otsuseid, mis käivad risti vastu VNFSV KrK § 107 nõudeile. Et süüdlase karistust pehendada ja määrata seaduse poolt kehtimapandud pika vabaduskaotuse asemel paranduslikke töid või trahvi, kohaldavad mõned kohtud ilma ühegi aluseta VNFSV KrK § 51 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavaid paragraafe, määrates madalama karistuse, kui on seaduses ettenähtud miinimum, s. o. vähem kui viis aastat vabaduskaotust. Kohtunikud unustavad selle juures, et VNFSV KrK § 51 lubab karistuse pehmen- dust alla alammäära, mis on antud kuriteole ette nähtud KrK vastavas paragraafis, ainult erakorraliste asjaolude olemasolu korral ja mitte muidu, kui tuues otsuses täpselt ette motiivid, mis põhjustasid selle seadusest kõrvalekaldumise.

Mõnikord määrab kohus elukutselistele spekulantidele karistuse põhjendamatult tingimisi.

Real juhtudel jätavad oblasti- ja kraikohtute kassatsioonikolleegiumid mitte ainult rahvakohtute vead

parandamata, vaid lubavad ka ise karistuse põhjendamatu vähendamist spekulantide suhtes. Moskva linnakohtu otsusega 20. aprillist 1939. a. mõisteti 1) D. VNFSV KrK § 107 järgi 10 aastaks vabaduskaotusele ühes vara konfiskeerimisega ja valimisõiguse kaotamisega 3 aastaks.

2) K. — VNFSV KrK § 109 järgi 10 aastaks vabaduskaotusele;

3) B. — VNFSV KrK § 109 järgi 6 aastaks vabaduskaotusele;

4) P. — VNFSV KrK § 109 järgi 10 aastaks vabaduskaotusele;

5) V. — VNFSV KrK § 17 ja 107 järgi 7 aastaks vabaduskaotusele;

6) A. — VNFSV KrK § 107 järgi 5 aastaks vabaduskaotusele;

7) T. — VNFSV KrK § 107 järgi 10 aastaks vabaduskaotusele ühes vara konfiskeerimisega ja valimisõiguse kaotamisega 3 aastaks.

Kohtuotsuse kohaselt seisab asja sisu selles, et P. K. ja B., olles NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaadi Moskva-Lenini universaalmagasini teenijateks — P. siidiosakonna juhataja asetäitjana, K. — samas osakonnas müüjana ja B. — müüjana kalevi- ja villaosakonnas, varustasid kokkuleppel D., V., T. ja A-ga, kes tegelesid tööstuskaupade spekulatsiooniga, viimaseid müüjate tšekkidega 1938. a. viimasel veerandaastal ja 1939. a. esimesel veerandaastal, nii et tähendatud spekulandid said nendele antud tšekkidega siid- ja muid riideid väljaspool järjekorda edasimüümiseks spekulatiivsete hindadega.

D. sai niiviisi 180 meetrit siidi, 15 bostoni kupongi

ja 3 drapi kupongi. T. sai 3 siidi kupongi ja mitu vil-lase riide kupongi, A. sai V. kaudu 180 meetrit siidi.

Universaalmagasini teenijatest, kes varustasid spekulante kaubaga, said omakorda K. ja B., kes varus-tasid D-d kaubatšekkidega, raha, teatripileteid, riide-kupongi ja võõrustust viinaga ning suupistetega, P. sai V-lt ja A-lt 4 teatripiletit ja umbes 400 rubla.

Seda asja süüdimõistetute edasikaebustel aruta-des leidis VNFSV Ülemkohtu kriminaalrajade kohtu-kolleegium, et D., K., B. ja P. suhtes on kohtuotsus põhiliselt õige, aga kohus määras neile süüdimõiste-tuile liiga karmi karistuse, arvestamata nende isikut, seepärast vähendas kolleegium D. ja P. karistust 5 aas-tase vabaduskaotuseni kummalegi, K-le ja B-le aga kummalegi üks aasta paranduslikku tööd üldistel alustel.

V. ja A. suhtes leidis kolleegium, et nende teod, mis avaldusid mitmekordses kaubatšekkide saamises P-lt, mille järgi nad said siidi kuponge, tuleb kvali-fitseerida VNFSV KrK § 17 ja 109 järgi.

Vastavalt sellele määras kolleegium KrK tähendatud paragraafide järgi V-le 2 aastat vabaduskaotust ja A-le, kohaldades VNFSV KrK § 53, 1 aasta paran-duslikke töid tingimisi ühe aasta kestel.

T. suhtes leidis kolleegium kohtuotsuse põhjen-damatu olevat, sest kohus ei olnud välja selgitanud tema suhet D-ga ja tema osa antud kuriteo paljastami-sel, peale selle ei olnud kohus lisanud asja juurde ära-kirja otsusest, mille järgi T. oli mõistetud süüdi VNFSV KrK § 105 1. lõike järgi. Seepärast tühistas kolleegium T. kohta käiva otsuse ja andis asja koh-tule uuesti arutamiseks. See VNFSV Ülemkohtu kri-minaalrajade kolleegiumi otsus ei ole õige.

Karistuse vähendamine isikute suhtes, kes on paljastatud süstemaatilises spekulatiivses tegevuses, ja riikliku kaupluse teenijate suhtes, kes on astunud kuritegelikku kokkuleppesse nende isikutega ja on varustanud neid tööstuskaupadega spekulatsiooniks, seejuures karistuse vähendamine kuni paranduslike tööde kohaldamiseni ja tingimisi süüdimõistmiseni, on antud kuriteo raskuse ja asja ühiskondlik-poliitilise tähtsuse lubamatu alahindamine.

Ekslik on kvalifitseerida V. ja A. kuritegu, kes hankisid kauplusest kaupu edasimüügiks spekulatiivsete hindadega, osavõtuna ametialalisest kuriteost, mille pani toime P., kes varustas neid tähendatud kaupadega. Õigem oleks olnud, nagu seda tegid uurimisorganid, kvalifitseerida kaupluse teenijate tegusid, kes kokkuleppel varustasid spekulante kaupadega, kaasaaitamiseks nende spekulatsiooniks.

Süüdimõistetuile karistuse määramisel rikkus ka Moskva linnakohus VNFSV KrK § 34 ja 107. Välja arvatud D. ja T. suhtes, ei võtnud kohus arutusele küsimust kohaldada nende kohta õiguse kaotamist, VNFSV KrK § 107 järgi süüdimõistetute suhtes aga ei arutanud ta küsimust kohaldada nende kohta vara konfiskeerimist.

Tarvis on kindlasti lõpetada spekulatsiooniks vastu võitlemise alahindamine. Tõeliste spekulantide suhtes tuleb täie valjusega kohaldada 1932. aasta 22. augusti karmi seadust.

VNFSV Ülemkohtu pleenum määras 31. detsembril 1938. a.: „Ette panna NSV Liidu kohtuorganitele viia vääramatult ellu nõuded, mis on avaldatud NSVL KTK ja RKN määruses „Spekulatsiooniks vastu võit-

lemisest“ 22. augustist 1932. a., kvalifitseerides spekulantide tegevust VNFSV KrK § 107 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide järgi ja pidades täpselt silmas seadust põhi- kui ka lisakaristuse määramisel.

2. VNFSV KrK § 107 kohaldamine praktikas.

Kohtu praktika näitab, et uurimis- ja kohtuorganid ei oska alati vahet teha spekulandi ja töötaja vahel, kes on mõne asja juhtumisi edasi müünud.

„Tuimast, ükskõiksest suhtumisest töötajatesse tekivad mõnedel kohtutel teissugused vead, kus spekulatsiooni eest mõistetakse süüdi inimesi, kelle tegudes ei ole üldse spekulatsiooni tunnuseid“ (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrusest 31. detsembril 1938. a.).

Suur hulk kohtu vigadest spekulatsiooniasjades on seotud kohtute mitte küllalt tõsise suhtumisega seaduses kindlaksmääratud spekulatsiooni tunnustesse. Sellest tuleb, et kohtud kohaldavad mõnedel juhtudel kaubanduse eeskirjade tähtsusetat, väikeste rikkumiste eest, mis ei vaja kohtu vahelesegamist, karmi spekulatsiooniseadust.

Tšeljabinski linna 10. jaoskonna rahvakohus mõistis VNFSV KrK § 107 järgi süüdi kellegi T. selle eest, et ta ostis seemnekesi 40 kop. klaas ja müüs neid 45—50 kop. klaas („Sovetskaja Justitsija“ nr. 3, 1938. a., lk. 22).

Üks Rostovi oblasti rahvakohus mõistis viieks aastaks vabaduskaotusele kellegi E. selle eest, et ta ostis 20 rulli niiti, vahetas need munade vastu ja müüs siis

nendest munadest kümme tükki ära kõrgema hinna eest („Sovetskaja Justitsija“ nr. 3, 1938. a., lk. 22).

Kingsepp K. mõisteti süüdi selle eest, et ta ostis turul vanu jalanõusid, parandas need ja müüs uuesti ära, võttes paranduse arvel nende eest 10 rubla rohkem („Sovetskaja Justitsija“ nr. 3, 1938. a., lk. 22).

Bakuu linna Vorošilovi rajooni rahvakohtu otsusega mõisteti 22. juulil 1937. a. spekulatsioonis süüdi keegi S. Tema „spekulatsioon“ seisnes selles, et ta müüs 3. juunil 1937. aastal kolhoosnik Usseinovile kolm grammofoniplaati 15 rubla tükk, kuna riiklik hind oli 7—8 rubla tükk. Ehk küll asja materjalidest oli näha, et S. plaatide müük kandis juhuslikku laadi, mõistis kohus ta siiski viieks aastaks vabaduskaotusele („Sovetskaja Justitsija“ nr. 20—21, 1938. a., lk. 86).

Lubamatu on süüdistada töötajaid spekulatsioonis nendele kuuluvate põllumajandussaaduste ja masiniliselt tarvitatavate esemete hoidmise ja müügi eest, kui ei ole tõendatud nende saaduste ja esemete ülesost ja edasimüük või nende ülesost edasimüümiseks sama sihiga.

Täiesti ebaõigesti mõistis Dnepropetrovski linna 6. jaoskonna rahvakohus spekulatsioonis süüdi perenaise A. selle eest, et ta müüs ära mõne vana kantud asja, kuna tal pealegi oli talong turukomiteelt („Sovetskaja Justitsija“ nr. 3, 1938. a., lk. 22).

Samuti ebaõigesti mõistis Bakuu linna Molotovi rajooni rahvakohus viieks aastaks vabaduskaotusele ühes õiguste kaotamisega kolmeks aastaks kellegi G., kes võeti kinni 50 meetri manufaktuuriga. G. väitis, et ta ostis manufaktuuri isiklikuks tarvituseks, et tal on kuueliikmeline perekond. Ükski tunnistajatest ei

kinnitanud, et G. oleks ostnud manufaktuuri edasimüügiks („Sovetskaja Justitsija“ nr. 3, 1938. a., lk. 21).

Mõnikord kohaldavad kohtud spekulatsiooniseadust niisugustes asjades, milledes ei ole ühtki spekulatsiooni tunnust.

Krasnojarski krai Jelanski rajooni rahvakohus mõistis T. süüdi selle eest, et ta ei täitnud tähtjaks põllundusmaksu tasumise kohustust.

Kuibõševski krai Tšembarski rajooni rahvakohus mõistis kuus üksiktalunikku VNFSV KrK § 19 ja 107 põhjal viieks aastaks vabaduskaotusele selle eest, et nad täiel määral ei täitnud sundvilja andmise kohustust.

Bobruiski linna rahvakohus mõistis 10. septembril 1936. a. „Sojuzkoža“ töölise Š. Valge-Vene NSV KrK § 155 järgi (spekulatsioon) 10 aastaks vabaduskaotusele selle eest, et Š. müüs kingsepale 40 paari taldu nahkade fondist, mis oli antud talle töötlemiseks. Omastamise tüüpilise juhtumi kvalifitseeris siis rahvakohus spekulatsiooniks.

Seda laadi vead, mis seisnevad töötajate süüdimõistmises tähtsusetu kuriteo eest, mõnikord aga tegude eest, milledel ei ole midagi ühist spekulatsiooniga, võivad ainult kasuks olla tõelistele spekulantidele, kes libisevad kõrvale kohtu- ja uurimisorganite tähelepanust.

„Kohtud peavad hoolega selgitama kohtualuse isiksust,“ öeldakse NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses 31. detsembrist 1938. a., „kontrollima asja juures olevaid tõendeid ja põhjendama oma järeldusi teatud isiku tunnistamisel spekulandiks mitte oletatavate, vaid tõeliste asjaoludega, mis teevad kindlaks 1932. a. 22. augusti seaduses ja liiduvabariikide kriminaalkodeksite vastavates paragraafides ettenähtud tunnuste

olemasolu, nimelt põllumajandussaaduste ja massiliselt tarvitataivate esemete ülesostu ja edasimüügi või ülesostu edasimüügiks kasusaamise sihiga (spekulatsioon).“

Tarvis on kindlustada tõeliste spekulantide vastu sihitud hoobi tabavust ja õigeaegsust ning mitte lubada ühtki umbropsu, põhjendamatu kohtu alla andmise fakti ega isikute süüdimõistmist, kes spekulatsioonis süüdi ei ole.

3. VNFSV KrK § 105 kohaldamine praktikas.

Oluliseks puuduseks üksikute uurimis- ja kohtuorganite töös on ka tõsiste vigade olemasolu VNFSV KrK § 105 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide kohaldamisel.

Sageli ei oska kohtud vahet teha spekulatsiooni ja sellele lähedaste tegude vahel, kaubandust reguleerivate eeskirjade ja nendega sarnaneva spekulatsiooni vahel, mis aga ei ole spekulatsioon.

Saraatovi krai Arkadaki rajooni rahvakohus mõistis K-le ja S-le kummalegi 25 rubla trahvi VNFSV KrK § 105 1. lõike järgi, sama otsusega mõisteti A. kolmeks kuuks paranduslikele töödele ja Tš. samuti, kuid tingimisi.

Prokurör esitas protesti otsuse pehmuse vastu ja Saraatovi kraikohtu kassatsioonikolleegium tühistas selles asjas tehtud otsuse ning andis asja uueks arutuseks, kusjuures kaebealused võeti kassatsioonikolleegiumi määruse põhjal vahi alla.

Arkadaki rajooni rahvakohus mõistis K. ja S. VNFSV KrK § 107 järgi viieks aastaks vabaduskaotusele ühes vara konfiskeerimisega. Kraikohtu kassatsioonikolleegiumi määrusega jäi otsus jõusse.

Asja arutamisel tehti kindlaks, et kaebelused võeti kinni küpsetatud saiade müümisel; jahu ostsid nad maa-tarbijatekooperatiivilt, peale selle hankis S. seda vahetuse teel kolonistidelt. Süüdimõistetud — tööliste naised — ostsid jahu seaduslikult, nad küpsetasid saiu omaendi tööga väikesel hulgal ja müüsid siis neid, kinni võeti nad esimest korda, süüdimõistetuil olid väikesed lapsed. Kõigest sellest hoolimata mõistis kohus nad spekulatsiooni eest viieks aastaks vabaduskaotusele.

Saraatovi kraikohus talitas õigesti, kvalifitseerides NSVL Ülemkohtu kriminaalkohtu kolleegiumi ettepanekul süüdimõistetute teod ümber KrK § 105 järgi, määrates nendele kummalegi karistuseks üks aasta paranduslikke töid („Sovetskaja Justitsija“ 1939. a., nr. 3, lk. 41).

Meie kohtute praktikas esineb ikka veel otsuseid VNFSV KrK § 105 järgi, milledes abstraktselt üldistades viidatakse kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumisele. Niisugune kohtu praktika viib sageli isikute süüdimõistmisele VNFSV KrK § 105 järgi, kelle tegudes ei leidu kriminaalselt karistatava kuriteo koosseisu.

NSVL Ülemkohtu pleenum, täielikus kokkukõlas VNFSV KrK § 105-ga, tunnistas „lubamatuks süüdimõistmise VNFSV KrK § 105 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkodeksite vastavate paragraafide järgi viitamiseга otsuses kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumisele, kuid jättes konkreetset märkimata, mil-

lised kauplemise eeskirjad olid süüdimõistetute poolt nimelt rikutud ja milles see rikkumine avaldus“.

Edasi on NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses öeldud, et VNFSV KrK § 105-t ei tule kohaldada juhtudel, kui töötajad müüvad edasi nende poolt ostetud asju, kui see edasimüük kannab juhuslikku ilmet ja on pisi-iseloomuga. Neil juhtudel on täiesti võimalik ja otstarbekohane kriminaaljälitamise lõpetamine VNFSV KrK § 6 märkuses ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite ja kriminaalprotsessi koodeksite vastavates paragraafides märgitud põhjustel.

Mõned kohtud kohaldavad VNFSV KrK § 105-t tööliste, kolhoosnike ja kodukäsitöölise suhtes, kui nad müüvad oma majapidamise saadusi või kodukäsitöö-tooteid, rikkumata kaubanduse eeskirju või kui selle rikkumise eest on määratud vastutus administraatiivkorras.

Nii mõistis Moskva linna Rostokini rajooni rahvakohus VNFSV KrK § 105 järgi süüdi kodu-nais-töölise selle eest, et ta müüs turul oma džamperi, ilma et ta oleks turukomiteelt enne talongi saanud („Sovetskaja Justitsija“ nr. 3, 1938. a., lk. 22).

Tööline K. sõitis koos oma naisega järjekordsele kahenädalasele puhkusele maale kodukülla, kus nad tahtsid endile 700 rubla eest maja osta. Et nendel puudus 300 rubla, otsustasid nad turul omaendi asju müüa. K. ja ta naine võeti selle eest kriminaalvastutusele VNFSV KrK § 107 järgi, kusjuures K-d peeti vahi all 15. kuni 19. veebruarini.

Süüdistuskokkuvõte, mille kinnitas rajooniprokurör, tuli arutusele Kuibõševi oblasti Poimski rajooni rahvakohtu ettevalmistaval istungil rajooniprokuröri osavõtul. Ettevalmistav istung määras VNFSV KrPK

§ 4 p. 5 põhjal asja K. suhtes kriminaalkorras lõpetamisele.

Mõne aja järel esitas teine rajooniprokurör selle rahvakohtu määruse vastu protesti Kuibõševi oblasti kohtusse. 5. juulil 1936. a. tühistas Kuibõševi oblasti kohus rahvakohtu ettevalmistava istungi määruse ja andis asja rahvakohtule uueks arutuseks, kvalifitseerides K. tegusid VNFSV KrK § 105 järgi. Poolteist aastat seisis asi, ja alles 1938. a., kui K. arvas, et asi on ammu lõpetatud, sai ta kutse kohtusse ilmumiseks tema süüdistuse asjas VNFSV KrK § 105 järgi („Sovetskaja Justitsija“ nr. 20—21, 1938. a., lk. 82).

NSVL Ülemkohtu pleenum juhtis tähelepanu sellele, et on lubamatu võtta kriminaalvastutusele VNFSV KrK § 105 järgi kolhoosnikuid ja kodukäsitöölisi oma majapidamise saaduste ja kodukäsitöötoodete müügi eest ilma ühtegi kaubanduse eeskirja rikkumata või kui nende rikkumiste eest on ette nähtud vastutus administratiivkorras.

4. Eeluurimise väärtus spekulatsiooniasjades.

Otsustav tähtsus edukas võitluses spekulatsiooni vastu on eeluurimise väärtusel. Üksikute kohtute halb töö, jämedad vead asjade kvalifitseerimisel VNFSV KrK § 105 ja 107 järgi, mida teevad uurimise ja kohtuorganid, sõltuvad suurel määral eeluurimise puudulikust väärtusest. Üksikud uurimisorganid piirduvad spekulatsiooniasjade uurimise tegevuses sageli põllumajandussaaduste ja massiliselt tarvitavate esemete hoidmise või omandamise fakti kind-

lakstegemisega, selgitamata edasimüügi või kasusaamise sihiga edasimüügiks ülesostu fakte, nad ei uuri asja kõiki konkreetseid asjaolusid, niihästi neid, mis kõnelevad süüdistatava kahjuks, kui ka neid, mis kõnelevad tema kasuks. Pealiskaudse, hooletu eeluurimise tagajärjeks on, et sageli võetakse vastutusele vari-isikud või kodanikud, kes on juhuslikult oma asju müünud, kuna tõelised spekulandid, kes tegutsevad nende selja taga ja organiseerivad massiliselt tarvitavate esemete ülesostu ja edasimüüki, jäävad paljastamata ja karistamata.

Tarvis on võitlust pidada spekulatsiooniasjade uurimise venitamise vastu. Spekulatsiooni süüdistus-asju tuleb arutada võimalikult lühikestel tähtaegadel. Kuid asjade uurimise kiired tempod ei tohi mingil tingimusel uurimise väärtust halvendada.

Uurimisorganid on kohustatud spekulatsiooniasjades uurimist toimetama valjus kokkukõlas seadusega, tõstma eeluurimise väärtust, uurides kõiki asjasse puutuvaid asjaolusid, niihästi süüdistatava vastu kui ka tema poolt kõnelevaid, selgitama spekulantide tegevuse viise ja meetodeid, nende sidemeid kauplevates organisatsioonides töötajatega ja mitte lubama töötavate inimeste põhjendamatu vastutusele võtmist kriminaalkorras.

Uurimisorganite töötajatel tuleb meeles pidada, et spekulatsiooni vastu võitlemise terav ots seisab eeluurimise õiges teostamises.

5. Prokuröri osa võitluses spekulatsiooniga.

Spekulatsiooniga võitlemise praktikas esinevate väga jämedate vigade kõrvaldamises on suur tähtsus prokuröri tegelikul osavõtul eel- ja kohtulikust uurimisest. Mõned prokurörid suhtuvad eel- ja kohtulikku uurimisse vormiliselt. Nad arvavad, et nende ülesanne seisneb ainult selles, et uurimist jälgida, kinnitada süüdistuskokkuvõtte, kuid ettevalmistavast istungist osa võtta, kohtus välja astuda, teostada järelevalvet kohtu otsuse üle jne., seda peavad nad teise järgu asjaks.

NSVL Prokuratuuri ringkiri 22. juunist 1936. a. kohustab prokuratuuriorganeid „osa võtma kõigist kohtute ettevalmistavaist istungeist spekulatsiooniasjades, samuti ka kõigist tähtsamaist asjadest kohtu istungeil“.

Selle ringkirja kohaselt „ei tohi prokurörid lubada kriminaalvastutusele võtta nagu spekulatsiooni eest töötajaid neid, kes müüvad isiklikult nendele kuuluvaid asju“.

Edasi paneb ringkiri ette „mitte kinnitada süüdistuskokkuvõtteid ja mitte anda kohtu alla VNFSV KrK § 107 järgi isikuid, keda on paljastatud nende poolt ostetud asjade edasimüügil kõrgemate hindadega üksikuil tähtsuseta juhtumel, kvalifitseerides niisuguseid tegusid VNFSV KrK § 16 ja 105 järgi ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide järgi“.

Niiviisi peab prokuröri tegelik osavõtt spekulatsiooniasjade ajamisest avalduma järgmises:

a) ta ei tohi lubada ühegi isiku põhjendamatu vastutusele võtmist kriminaalkorras;

b) peab valvama, et ükski tõeline spekulant ei jääks paljastamata ja karistamata;

c) peab teostama kontrolli selle üle, et uurimine toimuks õigesti;

d) peab tingimata kohtu ettevalmistavaist istungeist osa võtma.

Lõppeks nõutakse prokurörit süstemaatilise järelevalve teostamist kohtuotsuste üle ja õigeaegset protesti esitamist ebaseaduslike ja põhjendamatu otsuste peale.

6. Kriminaal- ja kriminaalprotsessi koodeksite paragraafide täpse täitmise tarvidus.

Kriminaal- ja kriminaalprotsessi koodeksite paragraafide olulised rikkumised, mis praktikas esinevad, süvendavad veel enam kohtu vigu võitluses spekulatsiooniga. Kriminaalprotsessi nõuete rikkumised avalduvad kõige enam järgmises: kohtualusele ei toimetata kätte süüdistuskokkuvõtte ära kirja, ei kindlustata kaitset, keeldutakse tunnistajate kutsumisest ilma ühegi motiivita, ei täideta kriminaalprotsessi koodeksi nõuet kohtualusele tema õiguste äraseletamise osas. Ringkonna-, oblasti- ja kraikohtud ning liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud, kes teise astme kohtuna arutavad spekulatsiooniasju, jätavad selle asemel, et vigu parandada, reas juhtumites jõusse otsused, mis on tehtud seaduse kõige jämedama rikkumisega.

Näitena asja hooletu vormimise ja protsessi-seaduste kõige jämedama rikkumise kohta võib olla K. asi, kelle Kirgiisi NSV Kotškari rajooni rahvakohtus mõistis 10. märtsil 1938. a. VNFSV KrK § 107 järgi viieks aastaks vabaduskaotusele.

Asja kontrollimisel selgus, et süüalusele ei olnud kätte antud süüdistuskokkuvõtte ärakirja, süüdistuse lõplikust formuleeringust sai süüalune teada alles kohtus. Samuti ei olnud täidetud VNFSV Kriminaalprotsessi koodeksi § 264, 272 ja 277 nõudeid. Kohtuistungil protokoll oli kirjutatud süüaluse seletusse teadmata kelle poolt teise käekirjaga ridade vahele terve lause, mis sisaldas süüaluse ülestunnistuse, et ta tappis lehma spekulatsiooni sihiga. Kuigi see ülestunnistus oli süüdistuses otsustava tähtsusega, ei olnud protokollis selle lause sissekandmise kohta mingit õiendust, nagu seda nõuavad VNFSV KrPK § 78 ja 79 („Sovetskaja Justitsija“ nr. 2, 1939. a., lk. 75).

VNFSV Ülemkohtu kriminaalasjade kohtukolleegium tühistas oma määrusega 23. augustist 1938. a. Lääne oblasti Rodnjanski rajooni rahvakohtu otsuse sel alusel, et süüalusele ei olnud kindlustatud õigust kaitsele („Sovetskaja Justitsija“ 1938. a., nr. 20—21, lk. 82).

Uzbeki NSV Karakuli rajooni 109. jaoskonna rahvakohtus tunnistas R. Uzbeki NSV KrK § 175 järgi süüdi (VNFSV KrK § 107) ja mõistis ta viieks aastaks vabaduskaotusele ühes õiguste kaotamisega kaheks aastaks ja temalt äravõetud manufaktuuri konfiskeerimisega. Uzbeki NSV Ülemkohtu kassatsiooni-kolleegium jättis rahvakohtu otsuse jõusse.

R., elukutselt montöör, sõitis Karakuli rajoonist

Kuibõševi oblastisse oma sugulaste juurde. 12. jaanuaril peeti ta teel kinni. Läbiotsimisel leiti ta juurest 90 meetrit manufaktuuri. Ta võeti samal päeval vahi alla ja talle esitati süüdistus Uzbeki NSV KrK § 175 järgi. Juba teisel päeval, 13. jaanuaril, kinnitati süüdistuskokkuvõtte R-i kohtu alla andmise kohta ja 14. jaanuaril mõisteti ta viieks aastaks vabaduskaotusele.

Asjast on näha, et kohus rikkus süüaluse seaduslikke õigusi jämedalt sellega, et talle ei lubatud kutsuda kohtuistungile tema tunnistajaid, kes võisid kinnitada, et süüalune oli ostnud suurema osa manufaktuurist oma sugulastele. R-le ei antud enne kohut kätte süüdistuskokkuvõtet ja kohtuotsust ei tõlgitud tema emakeelde. Otsust tehes lähtus kohus ainult oletusest, et R. on spekulant, kuid asja materjalides ei leidunud mingeid andmeid, mis oleksid seda kinnitanud.

Arutades NSV Liidu Prokuröri protesti, määras NSVL Ülemkohtu kriminaalasjade kohtukolleegium Karakuli rajooni 109. jaoskonna rahvakohtu otsuse 14. jaanuarist 1937. a. ja Uzbeki NSV Ülemkohtu kassatsioonikolleegiumi määruse sama aasta 14. veebruarist R. asjas tühistamisele ja tema kriminaalasja lõpetamisele, sest kuritegu on jäänud tõendamata („Sotsialistitšeskaja zakonnost“ nr. 1, 1939. a., lk. 101).

NSVL Ülemkohus märkis ära süüaluse õiguste rikkumise lubamatuse kohtute poolt ja juhtis tähelepanu tarvidusele kõige valjemalt täita kõiki seaduse poolt kindlaksmääratud protsessireegleid. Ühtlasi juhitakse kohtute tähelepanu, kes arutavad esimese astme kohtute otsuste peale antud kaebusi ja proteste, tarvidusele tühistada otsused ja anda asi uueks aruta-

miseks, kui on rikutud kaebealuste õigusi protsessis. Ainult juhtudel, kui see rikkumine ei kandnud tõsist iseloomu ega võinud mõjustada otsuse õigsust, tuleb niisugused otsused jõusse jätta, erimäärusega aga tingimata juhtides kohtu tähelepanu tema poolt tehtud seaduserikkumisele. NSVL Ülemkohtu pleenum kohustas kohtuid tegema vastavatele prokuröridele teatavaks kõik uurimisel esinevad kaebealuste õiguste rikkumised, mis on asjas ilmsiks tulnud.

7. Süüaluse isiku uurimine ja uurimismaterjali kontroll.

Hulk kohtu vigu spekulatsiooniasjades on seotud kohtu mitte küllalt hoolika ja tõsise suhtumisega süüaluse isikusse.

Kohtu ettevaatamatu ja läbimõtlematu suhtumine süüaluse isikusse viib töötajate põhjendamatu süüdimõistmisele spekulatsioonis, teiselt poolt aga annab see tõelisele spekulandile võimaluse nõukogude õigusemõistmise käest ära libiseda.

Sageli võtavad kohtud arutusele asju, mida ilmselt on puudulikult uuritud, mis viib harilikult põhjendamatu süüdimõistmisele spekulatsioonis.

17. märtsil 1937. a. mõistis Tadžiki NSV Vorosilovi rajooni rahvakohus Tadžiki NSV KrK § 129 järgi (spekulatsioon) N. viieks aastaks vabaduskaotusele ühes temalt äravõetud kaupade konfiskeerimisega.

Otsuse kohaselt tunnistati N. süüdi selles, et saanud puhkuse kolhoosis, ta sõitis Leninabadi, kust tõi kaasa 6 paari saapaid, mis ta oli odava hinnaga ostnud, ja müüs need saapad kolhoosnikuile kõrgema

hinnaga. Edasi süüdistati N. selles, et ta oli müünud Stalinabadi turul 500 kg kuivatatud puuvilja ja et kolhoosis 1000 rubla eest ostetud lehma müüs ta hiljem kolhoosnikule 1600 rubla eest. Otsuses märgiti, et N. teeskles haiget, et mitte kolhoosis töötada, samal ajal aga tegeles ta kauplemisega.

Tutvunud asjaga järelevalve korras, tegi NSVL Ülemkohus kindlaks, et otsus ei ole küllaldaselt asja materjalidega põhjendatud. Et asjas kindlaks teha spekulatsiooni fakti, oleks kõigepealt tulnud selgitada, millise hinnaga omändas N. saapad ja kui palju tõstis ta hinda nende müümisel. Seda ei tehtud, hoolimata sellest, et N. nimetas täpselt, kelledele kolhoosnikuist ta oli saapad müünud; ta ise kinnitas, et oli müünud saapad sama hinna eest, millega ta oli nad kolhoosnikute palvel ostnud.

Ka teise süüdistuse suhtes, mis N-le esitati, jäid ta seletused kontrollimata, nimelt, et ta ei olnud turul mingit kuivatatud puuvilja müünud, küll aga oli ta oma vennale kuuluvast aiast toonud 200 kg kuivatatud puuvilja, mille ta oli müünud kolhoosnikuile alla turuhinna. Vaatamata kohtu kinnitusele, et N. ei töötanud kolhoosis, on asja materjalidest näha, et 1936. a. oli tal 245 tööpäeva.

Asja materjalidest on ka näha, et asjas tehti väga jäme protsessiviga: 15. märtsil oli rahvakohtu ettevalmistav istung, 16. märtsil aga pöördus rahvakohunik palvega miilitsa poole, et N. toodaks 17. märtsil kohtusse. Aktis ei ole jälgegi sellest, et N-le oleks kätte antud süüdistuskokkuvõte.

Täiesti ebaõigelt konfiskeeriti N-lt ja ta naiselt rida kantavaid asju.

Tadžiki NSV Ülemkohtu presiidium jättis 28. no-

vembril 1937. a., hoolimata selles asjas sündinud seaduserikkumisest, otsuse jõusse, lugedes, et N., olles kolhoosnik, ei käinud tööl, vaid tegeles spekulatsiooniga.

Kriminaalkohtu kolleegiumi esitusel tühistas NSVL Ülemkohtu kohtujärelevalve kolleegium 1. juunil 1938. a. rahvakohtu otsuse ja kõik järgnevad kohtuinstantside määrused N. asjas ning andis asja teiskordseks arutamiseks samale kohtule teises koosseisus, alates N-le süüdistuskokkuvõtte kätteandmise momendist („Sovetskaja Justitsija“ nr. 20—21, 1938. a., lk. 82).

Teine näide. Jaroslavi oblasti Borissoglebi rajooni rahvakohus mõistis 6. jaan. 1938. a. F. VNFSV KrK § 107 järgi seitsmeks aastaks vabaduskaotusele ühes õiguste kaotamisega kolmeks aastaks. Jaroslavi oblastikohtu kassatsioonikolleegiumi määрусega 10. juunist 1938. a. jäi otsus jõusse.

Kohus tunnistas F. süüdi hobustega ja lehmadega spekulierimises, nimelt selles, et ta 1935., 1936. ja 1937. a. kestel ostis viis hobust ja kaks lehma.

Tehti kindlaks, et F. tegeles veoäriга, võtmata äritunnistust. Kaks hobust võttis talt ära 1935. a. kohtutäitur alimentide võla katteks. Ülejäänud kolmest hobusest võeti talt üks ära vahistamisel, kahe teise hobuse kohta seletas F., et ühe haigestunud hobuse oli ta müünud suure kahjuga 150 rubla eest, teine hobune aga on hakanud lonkama ja on ta ema juures. Tunnistaja tõendas, et see hobune tõepoolest lonkas.

F. seletas, et ta ei ole ostnud kaks lehma, vaid ühe. See lehm on ostetud perekonnale ja on naise juures.

Niiviisi, tõsiasiade puududes, mis oleksid tõen-

danud hobuste spekulatiivset müüki, jätnud kontrol-
limata F. seletused haige hobuse müügi kohta suure
kahjuga ja teise lonkava hobuse hoidmise kohta ema
juures, teise lehma ostu tõsiasja tõendamata jäämisel
mõistis kohus F. põhjendamatult süüdi § 107 järgi ja
määras talle erakordselt raske karistuse.

NSVL Ülemkohtu protesti põhjal tühistas
VNFSV Ülemkohtu kriminaalkolleegium otsuse ja
kassatsioonikolleegiumi määruse ning andis asja
uueks arutuseks, alates eeluurimise faasist („Sovets-
kaja Justitsija“ nr. 20—21, 1938. a., lk. 85).

Spekulatsioonis süüdistamise asju tuleb kohtu
ettevalmistavail istungeil hoolega kontrollida. Juhtu-
meil, kui uurimise poolt asja kohta kogutud materjal
on puudulik või tulevad ilmsiks protsessuaalsed vead,
peavad kohtud saatma asja täiendavaks uurimiseks.

NSVL Ülemkohtu pleenumi määruse kohaselt
pannakse kohtuorganitele ette „hoolega kontrollida
ettevalmistavail istungeil uurimismaterjale kuriteo
asjades, mis on ette nähtud VNFSV KrK § 105 ja 107
ning teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vas-
tavates paragraafides, saates nad puuduliku uurimise
korral tagasi prokuratuuri ja miilitsa organitele
täiendavaks uurimiseks ja lõpetades kriminaalsüüdis-
tuse, kui kuriteo koosseis ei ole tõendatud“.

Arutades spekulatsiooniasju, ei tohi kohtud tähele
panemata jätta neid ebaloomulikke nähtusi kauple-
vate organisatsioonide töös, mis avastuvad uurimise
käigus. Kõigist neist ebaloomulikest asjaoludest
(näiteks ühiskondliku kontrolli puudumine kaupade
väljaandmisel kauplusest, korraldamatus veos ja kau-
pade jaotamises kauplustesse, kauplevate organisat-
sioonide mõnede töötajate kohmakus jne.) peavad

kohtud teatama vastavatele organisatsioonidele, et nad võtaksid abinõusid tarvitusele niisuguste puuduste kõrvaldamiseks. Süüdlased kaupade müümises kindlatele spekulantidele aga tuleb hoolimatult kriminaalvastutusele võtta.

Erakordselt suur tähtsus võitluses spekulatsiooniga on kohtuprotsesside heal organisatsioonil. Iga hästi korraldatud kohtuprotsess spekulantide asjas mõjub kaasa laialiste hulkade tähelepanu mobiliseerimisele spekulatsiooni vastu võitlemise tugevdamiseks.

Tarvis on töötajate keskel laialdaselt populariseerida uurimis- ja kohtuorganite tööd võitluses spekulatsiooniga, kasutades selleks ajakirjandust, koosolekuid, kõnesid jne.

„Tarvis on halastamatut võitlust spekulatsiooni ja spekulantide vastu mitte ainult teoga, vaid ka sõnaga“ (L e n i n, XXIII k., lk. 104).

SISUKORD.

	Lk.
I ptk. Spekulatsiooniga võitlemise ülesanded	3
1. Sissejuhatus	3
2. Nõukogude kriminaalseadusandlus võitluses spekulatsiooniga	7
II ptk. Spekulatsiooni koosseisu juriidiline analüüs ..	10
1. Spekulatsiooni määratlus	10
2. Spekulatsiooni objekt	10
3. Spekulandi kuriteoline tegevus	12
4. Kurjategija süüdlus	13
5. Spekulatsiooni subjekt	14
6. Spekulatsioon ja kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumine	15
III ptk. Kohtu praktika spekulatsiooniasjades	17
1. Kohtu ülesanne võitluses spekulatsiooniga	17
2. VNFSV KrK § 107 kohaldamine praktikas	22
3. VNFSV KrK § 105 kohaldamine praktikas	25
4. Eeluurimise väärtus spekulatsiooniasjades	28
5. Prokuröri osa võitluses spekulatsiooniga	30
6. Kriminaal- ja kriminaalprotsessi koodeksite paragraafide täpse täitmise tarvidus	31
7. Süüaluse isiku uurimine ja uurimismaterjali kontroll	34

A-11726

**„RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEGIS“ ILMUVAID TEOSEID:**

Tšeltsov: Kohtu alla andmine.

Koževnikov: Kriminaalasjade alluvus.

Laptev: Kuriteo koosseis ja kriminaalasjade kvalifikatsioon.

Koževnikov: Kohtuotsus kriminaalasjades.

„ Otsuste peale edasikaebamine ja protestimine
kriminaalasjades.

Menšagin: Kuriteod võimuorganite vastu.

Utevski: Kuriteost osavõtt.

Durmanov: Karistatuse aegumine ja kustumine.

Lapšina: Abort.

Abramov: Kohtuistung tsiviilasjades.

„ Kohtuotsused tsiviilasjades.

Reichel: Alimentide asjad.

Tšhikvadze: Huligaansus.

„ Võitlus spekulatsiooniga.

Kleinman: Kohtu otsuste ja määruste peale edasikaebamine
ja protestimine tsiviilasjus.

Ж. Ж.

HIND 1 RBL. 30 KOP.